

Duurzaamheid in de land- en tuinbouw

Metten is weten

LEI

WAGENINGEN **UR**

Duurzaamheid in de land- en tuinbouw. Het belang wordt breed onderschreven maar wat betekent dat eigenlijk en nog belangrijker, hoe maken we dat zichtbaar? LEI Wageningen UR staat al meer dan 70 jaar voor meten is weten en heeft van oudsher beschikking over relevante, unieke data en kennis, en zet deze graag in om de duurzaamheid in de land- en tuinbouw te vergroten.

Het is voor een ondernemer in de agrarische sector essentieel om op basis van betrouwbare gegevens bedrijfsmatige beslissingen te kunnen nemen die een positieve invloed hebben op people, planet en profit.

Dat is minder makkelijk dan mensen wel eens denken; wat goed is voor het profit-aspect hoeft niet perse goed te zijn voor de planet en andersom. Het LEI brengt de verschillende kanten van de zaak in beeld en geeft de ondernemer en de samenleving daarmee de mogelijkheid weloverwogen keuzes te maken voor duurzame ontwikkeling.

Laan van Staalduin
algemeen directeur

Monitoring

- Meetbaar maken
- Registreren
- Rapporteren

Management

- Vergelijken en leren
- Efficiënt uitwisselen met ict

Marketing

- Segmeters met labels
- Impact evaluatie: werkt het?

Inhoud

Monitoring	4
Management	12
Marketing	18
Bijlage	24

Monitoring

Meetbaar maken

Een duurzamere wereld ontstaat als we hier in ons gedrag rekening mee houden. Naast het gedrag van de consument, moeten bedrijven en overheden duurzaamheid managen. Dat kan alleen als het meetbaar wordt gemaakt.

Het zogenoemde Brundtland-rapport riep in 1987 voor het eerst op tot duurzame ontwikkeling. Het idee is dat we de wereld verder ontwikkelen en beter leefbaar maken, maar wel zodanig dat dat niet ten koste gaat van komende generaties. Het begrip wordt veelal meetbaar gemaakt met indicatoren voor people (ethiek), planet (milieu) en profit (inkomen). In plaats van één kengetal of indicator voor duurzaamheid, vragen beslissingen vaak om een (economische) afweging tussen deze drie aspecten; de koe in de wei is ethisch gewenst (dierenwelzijn, landschap), maar kan ten koste gaan van het milieu (emissies) en het inkomen. Duurzaamheid is in vrijwel alle sectoren

van de maatschappij een issue, maar het bijzondere karakter van de agrarische sector vraagt specifieke aandacht. De natuurlijke productieprocessen in de buitenlucht hebben relatief veel externe effecten, en de burger voelt zich zeer betrokken bij de voedselpro-

ductie met levend materiaal – zonder altijd diepgaande kennis daarvan te hebben. Het kleinschalig karakter van de bedrijven maakt het meten en managen van duurzaamheid tot een uitdaging.

LEI Wageningen UR speelt hierin wereldwijd een belangrijke rol – gevoed door de situatie in Nederland waar de duurzaamheidsproblematiek in een dichtbevolkt land met rijke burgers en een kennisintensieve, wereldwijd toonaangevende landbouw al geruime tijd speelt. Het LEI heeft 70 jaar ervaring in profit-indicatoren voor gezinsbedrijven en verzamelt al vele jaren people en planet-indicatoren in zijn Bedrijveninformatienet. Internationaal heeft de agri-food business, verenigd in het Sustainable Agriculture Initiative, een set indicatoren voor agrarische bedrijven gedefinieerd. Verder zijn verschillende toonaangevende bedrijven in de voedingsmiddelenindustrie en retailers lid van The Sustainability Consortium (TSC). Dit netwerk werkt aan het meetbaar maken van de duurzaamheid van de belangrijkste

consumentenproducten door de keten heen. In 2012 werd TSC uitgeroepen tot een van de tien World Changing Ideas. Het LEI voert de Europese directie van dit consortium.

Bedrijven kunnen zich optimaliseren en verantwoorden met een duurzaamheidsverslag, naast of als onderdeel van het financiële verslag. Voor dergelijke verslaggeving bestaan internationale richtlijnen. Het LEI heeft zowel bijgedragen aan de typisch

agrarische aspecten van de financiële verslaggeving (International Accounting Standards) als aan het Global Reporting Initiative (GRI) voor de duurzaamheidsverslaggeving. Deze kennis is ook terug te vinden in het duurzaamheidsverslag dat het LEI aan zijn deelnemers in het Bedrijveninformatienet verstrekt. Bijlage 1 geeft een beeld van het duurzaamheidsverslag anno 2013.

Registreren

Voor het registreren van duurzaamheidsdata zijn er twee belangrijke bronnen: de bedrijfsmanagementsoftware waarover veel boeren en tuinders beschikken en de financiële boekhouding die elke ondernemer (althans in Nederland) moet bijhouden. Sinds jaar en dag benut het LEI veelal de laatste bron. Door gebruik te maken van facturen en leveringsbewijzen hoeven

ondernemers maar weinig tijd te besteden aan zelf registreren. Wel is soms noodzakelijk de ondernemer te vragen naar het gebruik van middelen in bepaalde gewassen of percelen of naar de aanwezigheid van specifieke apparatuur. Vaak kunnen die gegevens aan bedrijfsmanagementsoftware worden ontleend.

Digitalisering en ICT

Gegevens van facturen worden, met toestemming van de ondernemers, in toenemende mate digitaal uitgewisseld. Digitale gegevens kunnen in veel gevallen ook automatisch worden gecodeerd en verwerkt in de boekhouding. Toch is er op dit terrein nog veel innovatie mogelijk (zie ook het hoofdstuk Efficiënt uitwisselen met ICT).

De verwachting is dat bedrijfsmanagement-systemen en financiële boekhouding meer met elkaar verbonden zullen worden, te meer omdat de fiscale boekhouding steeds meer een financieel managementinstrument wordt. Registratie in bedrijfsmanagement-systemen wordt ook makkelijker via apps of smart phones die verpakkingscodes kunnen inlezen, gebruikslocaties kunnen vaststellen,

of data uit machines halen. Ketenpartijen schrijven steeds meer registratie voor in het kader van hun duurzaamheidsprogramma's. Dit alles betekent ook dat de kennis en systemen om de data te registreren niet om grote financiële investeringen vraagt.

LEI en registratie

Het LEI helpt bedrijfsleven, zusterinstituten en buitenlandse overheden met het opzetten van registratiesystemen. Zo adviseert het LEI een aantal Nederlandse akkerbouw-coöperaties over bedrijfsregistratie, wordt een EU-project (FLINT) geleid waarin op 1.000 bedrijven in Europa duurzaamheids-data worden vastgelegd en helpt (of hielp) het LEI een Bedrijveninformatienet op te zetten in Oost-Europa, Turkije en Saoedi-Arabië.

Rapporteren in monitors

Gegevens die over duurzaamheid zijn geregistreerd, moeten ook worden gerapporteerd. Individuele ondernemers die meedoen in het LEI Bedrijveninformatienet worden geïnformeerd via het duurzaamheidsverslag. Bij het rapporteren aan onderzoekers, beleidsmedewerkers, ketenpartijen en het publiek komt meer kijken.

Het LEI heeft daarvoor de website duurzaamheidlandbouw.nl ontwikkeld. Hier worden integraal de prestaties van de Nederlandse land- en tuinbouwsector gepresenteerd op het gebied van people, planet en profit. De cijfers zijn afkomstig van bedrijven die gezamenlijk kenmerkend zijn voor de Nederlandse landbouwproductie. Door de cijfers te koppelen aan die van de jaarlijkse landbouw telling van het CBS wordt de representativiteit bewaakt en kan ook worden gerapporteerd voor kleinere gebieden.

Het monitoren van de ontwikkelingen is het meest interessant als het gebeurt over meerdere jaren, zodat trends kunnen worden gevolgd, en voor specifieke groepen; bijvoorbeeld ingedeeld naar bedrijfstype zoals melkvee-, akkerbouw, glastuinbouwbedrijven. Ook is het interessant te kijken naar bedrijven met een bepaalde bedrijfsvoering (bijvoorbeeld koe in de wei) of naar de meest en minst duurzame bedrijven. Resultaten kunnen ook worden gerapporteerd voor een bepaalde regio, zoals een waterschap of een provincie.

Via specifieke monitors rapporteert het LEI ook over sectoren, zoals bijvoorbeeld voor de brancheorganisatie NZO die objectief inzicht wil geven in de duurzaamheid van de melkveehouderij. Samen met RIVM wordt gekeken of in de veehouderij het halen van de Nitraatrichtlijn duurzaam verloopt, door de waterkwaliteit in relatie tot gebruik van mest

in kaart te brengen. Daarnaast monitort het LEI de wijze waarop de ondernemer zijn bedrijf runt, de zogenoemde Landbouwpraktijk.

In de glastuinbouw monitort het LEI jaarlijks het energieverbruik. In 2008 is het

Convenant Schone en Zuinige Agrosectoren (Agroconvenant) afgesloten tussen de Nederlandse overheid en de agrosectoren. Hierin zijn voor de glastuinbouw doelen en ambities opgenomen voor de CO²-emissie, de energie-efficiëntie en het aandeel duurzame energie in 2020.

Management

Vergelijken en leren

Om te achterhalen wat de sterke en zwakke punten zijn van een bedrijf, is het vergelijken van bedrijven onmisbaar. De kennis en ervaringen van collega-ondernemers helpen bij het realiseren van een duurzamere bedrijfsvoering. Vanouds worden door het LEI en accountantskantoren bedrijfsvergelijkende overzichten gemaakt, waarin ongeveer gelijke bedrijven naast elkaar worden gezet. Bedrijven worden echter heterogener en complexer. Ondernemers willen graag hun eigen resultaten vergelijken met bedrijven die qua opzet en omstandigheden zoveel mogelijk overeenkomen, of een vergelijkingsstandaard hebben die corrigeert voor verschillen in bedrijfsopzet of verkaveling. Het LEI heeft hiervoor methoden en software ontwikkeld.

Face-IT

Face-IT is een computerprogramma waar de ondernemer zelf zijn bedrijfsomstandigheden kan invullen waarna een genetisch algoritme

een overzicht geeft van bedrijven die het eigen bedrijf zo dicht mogelijk benaderen. Kosten, mineralengebruik en overige kengetallen kunnen worden vergeleken met deze spiegelgroep: doe ik het goed? Waar kan ik nog op verbeteren?

Bedrijfsspecifieke standaarden

Deze methode is op statistiek gebaseerd en wordt onder andere gebruikt in een spelsimulatie voor de melkveehouderij: Game Simulation Dairy. Deze combineert kennis van experts met spelelementen om zo kennis over te brengen aan ondernemers. Door het spelen, leren ondernemers hun bedrijf beter kennen en ervaren welke mogelijkheden de alternatieve tactieken en strategieën hebben. Met zogenoemde expertsystemen is het ook mogelijk bedrijfsspecifieke adviezen te krijgen.

Deze software wordt ook gebruikt in het agrarisch onderwijs. Zo laat de Strategisch

Management Tool (SMT) zien welke strategieën het beste bij een bepaald bedrijf werken en geeft aan welke aspecten van de ondernemer, bedrijf of omgeving meer aandacht nodig hebben.

Ook het beleidsonderzoek van het LEI profiteert van deze methoden en software. Zo worden de bedrijfsspecifieke standaarden gebruikt in het model APPROXI. STARS is een software-model dat op vergelijkbare wijze als Face-IT gegevens uit het Bedrijveninformatienet en de Landbouwtelling combineert voor regionaal onderzoek naar duurzaamheidsprestaties.

Efficiënt uitwisselen met ict

De agrarische sector is rijk aan gegevens en het stadium van de administratie in de schoenendoos al lang voorbij. Bankgegevens, leveringsbonnen, facturen, laboratorium-

data: het zijn allemaal documenten waaruit gegevens over de duurzaamheid van de bedrijfsvoering kunnen worden afgeleid en indicatoren kunnen worden berekend.

Daarnaast zijn er gegevens die worden aangeleverd aan de overheid, onder andere voor landbouwsubsidies, en aan de industrie, bijvoorbeeld rond voedselveiligheid.

Veel van die gegevens ontstaan bij de ketenpartijen van boeren en tuinders: boeren en tuinders sturen zelf geen facturen als ze iets verkopen, maar laten zich die efficiënt door de afnemer toesturen. Boeren zijn dus gewend veel gegevens uit te wisselen, ook voor bedrijfsvergelijking (zie ook het hoofdstuk Vergelijken).

In toenemende mate en meer dan in andere sectoren wordt die uitwisseling ondersteund met ICT. Al in de jaren tachtig is de digitale uitwisseling van bankafschriften tussen de banken, accountantskantoren en het LEI ontwikkeld op basis van machtigingen door boeren en tuinders. Sinds de jaren negentig worden met name in de veehouderij veel facturen en leveringsoverzichten digitaal uitgewisseld, via de EDI-Circle organisatie. Dergelijke Electronic Data Interchange (EDI)

vraagt om standaardisatie van berichten. Het LEI speelt daar een actieve rol in, in Europa onder andere via het AgriXchange project. In Nederland helpen we de XBRL standaard voor de uitwisseling van agrarische jaarverslaggeving tussen accountantskantoren en banken ontwikkelen. Deze zou kunnen uitgroeien tot een standaard voor duurzaamheidsverslaggeving.

Deze digitale uitwisseling van data voorkomt veel overtyp-werk en daarmee ook fouten. Door het koppelen van datasets in nieuwe apps voor mobiele telefoons kunnen ook innovatieve diensten worden ontwikkeld. Het LEI speelt met de projecten SmartAgriFood en FISpace een leidende rol in het Future Internet programma van de EU, met als ultieme doel de agrarische en logistieke ketens papieren vrij te krijgen terwijl de eigenaren van data controle houden over het digitale gebruik. Zo zijn er apps die continue de condities meten waarin versproducten zich bevinden; vanaf het moment dat ze bij de teler op het land staan, totdat ze, na

oogst, opslag en vervoer, bij de retailer aankomen. Dankzij die informatie kan nauwkeurig worden vastgesteld hoeveel product er te verhandelen is en wat de kwaliteit daarvan is. Dat stelt partijen in staat vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen. Het LEI doet met het Nederlandse bedrijfsleven ook onderzoek naar het gebruik van bedrijfsmanagementsystemen.

Informatie wordt toegevoegd aan de producten als deze door de keten gaan en producenten en klanten kijken steeds verder dan alleen hun eigen schakel in de keten. ICT kan worden gebruikt om het productieproces efficiënter te maken of om bijvoorbeeld producteigenschappen aan een product mee te geven. Het LEI zoekt constant naar manieren om de data-uitwisseling in de agrifoodsector naar een hoger plan te brengen. Zowel op nationaal als Europees niveau.

Marketing

Segmenteren met labels

Het rapporteren van duurzaamheid kan leiden tot aanpassing van beleid of bedrijfsvoering, wat aanzet tot meer duurzaamheid. Ook stimuleert het ketenpartijen bij te dragen aan duurzaamheid, zoals weidegang voor koeien of niet-castreren van biggetjes. Om binnen het kwaliteitsbeleid een bepaalde mate van duurzaamheid en voedselveiligheid te garanderen, wordt vaak gewerkt met labels.

Dat kan een business-to-business label zijn, maar regelmatig is er ook sprake van een consumentenlabel. In de supermarkt zijn de producten herkenbaar door een label zoals Fair Trade, Max Havelaar, Beter Leven-keurmerk, Biologisch of UTZ Certified.

Het LEI helpt bedrijven met het opzetten van duurzaamheidsprogramma's met boeren, waarbij praktische haalbaarheid, certificering, administratieve lasten, gegevensverzameling, management en strategiebepaling van boeren belangrijke aandachtspunten zijn.

Ook doet het LEI veel onderzoek naar hoe consumenten en retailers duurzaamheid definiëren, ervaren en mee laten wegen in hun aankoopbeslissingen. Daarnaast wordt gekeken of consumenten naar hun opvattingen handelen en hoe dat hun koop- en

consumptiegedrag beïnvloedt. Het LEI doet dat voor tal van producten die zich qua duurzaamheid willen profileren, maar de sociologie van vleesconsumptie heeft bijzondere aandacht. Het is mede voedend voor de vraag hoe duurzaam geproduceerde producten kunnen worden ontwikkeld, gepositioneerd en vermarkt. Daarbij brengt het LEI de

consequenties van verschillende factoren en interventies in beeld, zoals de effecten van verkrijgbaarheid, positionering, sociale media en sociale omgeving. De Voedselbalans (2011) is hier een goed voorbeeld van.

Impact evaluatie: werkt het?

Duurzaamheid is dus te meten en te monitoren en er kunnen ketenprogramma's met labels worden opgezet om dit gezamenlijk aan te pakken en er voor betaald te krijgen. De logische slotvraag is dan: werkt het ook, wordt de wereld duurzamer? Ook daarop probeert het LEI met klanten antwoorden te vinden.

Monitoring geeft hierop een eerste antwoord. Naast monitoring op bedrijfsniveau (zie ook hoofdstuk Monitoring) kijken we naar de ontwikkeling van indicatoren op macro-niveau: wordt agrarisch Nederland schoner? Het LEI benchmarkt dat, bijvoorbeeld met het OECD-milieuscorebord.

Ook monitort het LEI aankoopgedrag van consumenten in de Monitor Duurzaam Voedsel, waarin al enkele jaren een duidelijke stijging is te zien van het aandeel duurzaam gelabelde producten.

Een tweede soort antwoorden vindt het LEI in zijn evaluaties. Dit gaat verder dan monitoren. Hier worden oorzaken en gevolgen van de patronen die we zien geanalyseerd. Wat is het precies in het labelingsproces dat ketenpartijen aanzet tot verduurzaming (oorzaak): is het een hogere prijs, toegang tot nieuwe markten, kennisuitwisseling of iets anders? Welke effecten kunnen we vaststellen (gevolg): worden boeren in ontwikkelingslanden beter van gelabelde producten? Op basis van dergelijke evaluaties helpt het LEI klanten verduurzamingssystemen, zoals labels, te verbeteren. Dit doet het LEI in internationale ketens zoals cacao, thee, soja en visteelt, maar ook in lokale versketen van melk, groenten of fruit.

Duurzaamheidweetjes en feiten

Op ongeveer
twee van de vijf bedrijven
in de land- en tuinbouw
is de ondernemer ouder dan 50 jaar
en is er (nog) geen opvolger aanwezig.

In 2011
**daalde de totale
broeikasgasemissie**
uit de glastuinbouw
met 6% tot 7,8 Mton CO₂.

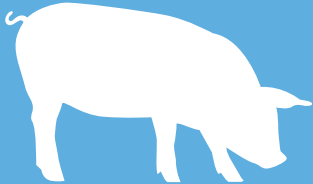

Het aantal **land- en
tuinbouwbedrijven**
is sinds 2000 met 30% gedaald.
De totale productie bleef nagenoeg gelijk.

Kleine varkensbedrijven
zijn voor 80% met **eigen
vermogen gefinancierd**,
grote met slechts 35%.

De ammoniakemissie
uit pluimvee- en varkensmest
is tussen 2000 en 2011
bijna gehalveerd, tot 34 miljoen kilo ammoniak in 2011.

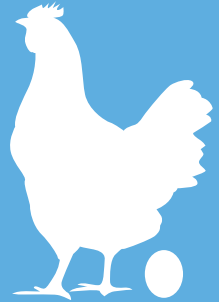
land- en tuinbouw

Een fokzeug verbruikt 2,6 GJ aan energie.

Dat is 11x meer dan een vleesvarken,
ruim 50x meer dan een vleeskuiken en bijna

180x meer dan een leggen.

Het antibioticagebruik

in de melkveehouderij is in 2012

zeer sterk gedaald,

tot ongeveer 4 dagdoseringen
per dier per jaar.

In 2011 was het

inkomen per huishouden op 37% van
de glastuinbouwbedrijven
beneden de
lage-inkomensgrens.

In 2011 liepen

twee van de drie koeien
minimaal 120 dagen 6 uur in de wei.

Dat aandeel daalt 3% per jaar.

In de akkerbouw werd in 2011 ongeveer
10 euro per uur verdiend,
in 2012 ruim 40 euro.

Bijlage

Beknopte indruk duurzaamheidsverslag

Overzicht duurzaamheidskengetallen, melkveebedrijven¹

	2010	2011	2012
Bedrijfsopzet			
Aantal koeien	83	84	86
Standaardopbrengst (SO, x 1.000 euro)	272	275	279
Oppervlakte cultuurgrond (ha)	51	52	52
Totale melkproductie (kg melk per bedrijf)	678,700	686,900	689,400
Melkproductie per koe (kg)	8,180	8,160	8,040
Kg melk per ha cultuurgrond	13,310	13,270	13,240
Aantal onbetaalde arbeidsjaareenheden	1.54	1.54	1.53
People			
Arbeidsinzet (uren per 1.000 kg melk)	6.2	6.2	6.1
Beweidingspercentage weideseizoen melkkoeien	32	31	31
Opbrengsten uit verbredingsactiviteiten (euro per bedrijf)	9,160	9,100	9,200
Antibioticagebruik, dagdoseringen per melkkoe per jaar	6.5	6.0	3.9
Diergezondheidskosten (euro per koe)	92	94	88
Planet			
Gewasbescherming: Kg werkzame stof per ha	0.6	0.6	0.5
Stikstofoverschot uit bedrijfsvoering, kg per ha	166	155	166
Stikstofoverschot op bodem (inclusief mineralisatie, kg per ha)	175	179	185
Fosfaatoverschot uit bedrijfsvoering, kg per ha	12	9	8
Gebruik leidingwater (m3 per koe)	15.0	15.0	15.0
Energiegebruik (MJ per melkkoe)	4,940	4,960	5,060

	2010	2011	2012
Profit			
Langlopende schulden (euro per kg melk)	1.24	1.26	1.26
Solvabiliteit (%)	69	68	68
Moderniteit bedrijfsgebouwen (%)	39	39	39
Rentabiliteit (%)	90	95	91
Inkomen uit bedrijf (euro per onbetaalde aje)	36,800	39,800	24,500
Voerkosten (euro per melkkoe)	633	790	874
Kostprijs van melk (per 100 kg melk)	42	44	44

Bron: LEI Wageningen UR - Bedrijveninformatienet

1) De tabel bevat de gemiddelde resultaten per jaar van niet-biologische melkveebedrijven waarvan over de gehele periode 2010-2012 gegevens bij het LEI beschikbaar zijn (constante steekproef), per 20 augustus 2013.

Toelichting bij enkele kengetallen

De Standaardopbrengst is een normatieve economische maat voor de bedrijfsomvang die berekend wordt vanuit de oppervlakten per gewas en de aantallen dieren per diersoort, vermenigvuldigd met SO-normen per eenheid.

De verbredingsopbrengsten bestaan uit opbrengsten uit vergoedingen natuurbeheer, zorg, recreatie, loonwerk, duurzame energieproductie en een deel van de opbrengsten van de huisverkoop en verkoop van bewerkte producten.

De moderniteit is een indicator voor de leeftijd van de gebouwen en wordt berekend door de boekwaarde van alle gebouwen uit te drukken in procenten van de nieuwwaarde.

Het energiegebruik omvat alle energiedragers (zoals bijvoorbeeld aardgas, electriciteit, propaan, brandhout, olie, diesel) die door het bedrijf zijn aangekocht, inclusief correctie voor verkopen en voorraadveranderingen, maar is exclusief de energie die via de loonwerker is ingezet.

Overzicht duurzaamheidskengetallen, akkerbouwbedrijven¹

	2010	2011	2012
Bedrijfsopzet			
Oppervlakte cultuurgrond (ha)	73	72	71
Standaardopbrengst (SO, x 1.000 euro)	184	177	177
Aantal onbetaalde arbeidsjaareenheden	1.20	1.18	1.19
People			
Arbeidsinzet (uren per hectare cultuurgrond)	39.5	39.6	40.2
Opbrengsten uit verbredingsactiviteiten	10,100	12,200	13,300
Planet			
Gewasbescherming: Kg werkzame stof per ha	6.5	8.7	7.1
Stikstofoverschot uit bedrijfsvoering, kg per ha	35	22	8
Fosfaatoverschot uit bedrijfsvoering, kg per ha	8	0	-11
Energiegebruik (MJ per ha cultuurgrond)	6,900	7,140	7,050
Profit			
Langlopende schulden (euro per ha cultuurgrond)	5,980	6,370	6,740
Solvabiliteit (%)	86	85	86
Moderniteit bedrijfsgebouwen (%)	41	42	41
Rentabiliteit (%)	116	89	122
Inkomen uit bedrijf (euro per onbetaalde aje)	94,600	28,100	99,200
Bron: LEI Wageningen UR - Bedrijveninformatienet			

1) De tabel bevat de gemiddelde resultaten per jaar van niet-biologische akkerbouwbedrijven, exclusief de zetmeelaardappelbedrijven, waarvan over de gehele periode 2010-2012 gegevens bij het LEI beschikbaar zijn (constante steekproef), per 20 augustus 2013.

Toelichting bij enkele kengetallen

De Standaardopbrengst is een normatieve economische maat voor de bedrijfsomvang die berekend wordt vanuit de oppervlakten per gewas en de aantallen dieren per diersoort, vermenigvuldigd met SO-normen per eenheid.

De verbredingsopbrengsten bestaan uit opbrengsten uit vergoedingen natuurbeheer, zorg, recreatie, loonwerk, duurzame energieproductie en een deel van de opbrengsten van de huisverkoop en verkoop van bewerkte producten.

De moderniteit is een indicator voor de leeftijd van de gebouwen en wordt berekend door de boekwaarde van alle gebouwen uit te drukken in procenten van de nieuwwaarde.

Het energiegebruik omvat alle energiedragers (zoals bijvoorbeeld aardgas, electriciteit, propaan, brandhout, olie, diesel) die door het bedrijf zijn aangekocht, inclusief correctie voor verkopen en voorraadveranderingen, maar is exclusief de energie die via de loonwerker is ingezet.

Contact

LEI Wageningen UR

Postbus 29703

2502 LS Den Haag

T +31 (0)70 335 83 30

E informatie.lei@wur.nl

www.wageningenUR.nl/lei

september 2013
